

Om tionde och jordeböcker hos Alingsås släktforskare

ALINGSÅS:

När inte kyrkoarkivalierna räcker till kan skattelängderna vara en hjälp för släktforskarna. En kunnig introduktion om dessa handlingar fick medlemmarna i Alingsås släktforskarförening härom kvällen av Kjell Åberg, som talade om tionde och jordeböcker.

Att ta ut tionde i skatt är en sedvänja så gammal att den förekommer till och med i Bibelns berättelse om Abraham, berättade Åberg. I Sverige tillämpades den redan på 1200-talet. Han läste upp ett påbud av Magnus Ladulås till dalslänningarna att de skulle börja betala skatten i säd i stället för i smör till biskop Brynolf i Skara. Två av Åbergs egna förfäder Måns Nilsson och Jösse Finne var inblandade i skattetvister. Måns Nilsson hörde till den som protesterade mot Gustav Vasas så kallade klockskatt och miste huvudet för detta. Bättre gick det för Jösse Finne, som levde på drottning Margaretas tid. Han hade fifflat med skattegårdar och togs ifrån 68 stycken. Han klarade dock livet men förflyttades till Östergötland från Dalarna.

Tiondeskatten var en kyrkans skatt. En tredjedel gick till sockenprästen. Han fick till en början själv gå till åkern och hämta sina kärvar. På så sätt kunde han också kontrollera att han fick rätt antal. Senare gjordes beräkningar av skatten på vad en normal skörd gav.

På medeltiden erlades skatterna i regel kollektivt i så kallade gårdar. 4-6 bönder slog sig samman och betalade. Därför finns det inga namn i skattelängderna. När vi kommer till Gustav Vasa, som ju var en föregångsman även då det gällde skatter, är dock skatten personlig. I de äldsta jordeböckerna, som är från 1540-talet, finns följaktligen namnen på skattebetalarna med. Tiondeskatten – delen som blev över då prästen fått sitt – la den kungen beslag på.

Det har funnits många benämningar på skatterna. Ränta är en mycket vanlig benämning. Grundskatten, eller den årliga räntan, var en fastighetsskatt. Den fanns kvar ända till 1903. Jordeböckerna upprättades till en början varje år, senare vart sjätte och slutligen vart tionde. De kan ha stort intresse för

släktforskarna, eftersom de går så långt tillbaka i tiden.

Grundskatten delades upp i olika underavdelningar, som byggnadshjälpen, salpeterhjälpfen, boskapspenningen, skjutsfärdspenningen och dagsverkspenningen.

Det togs också ut särskild skatt av dem som använde tobak eller kaffe. Avslutningsvis gav Åberg tips om litteratur där de olika skatterna behandlades utförligt.

JOHN HALLQVIST